

Łukasz CIĘGOTURA

METODOLOG I HUMANISTA
Konferencja „Ksiądz Profesor Stanisław Kamiński (1919-1986)
Osoba – Czasy – Idee”
KUL, Lublin, 19 XII 2011

W dniu 19 grudnia 2011 w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II na Wydziale Filozofii odbyła się konferencja naukowa zatytułowana „Ksiądz Profesor Stanisław Kamiński (1919-1986). Osoba – Czasy – Idee”, zorganizowana przez Katedrę Metodologii Nauk KUL, której ks. Stanisław Kamiński był twórcą i wieloletnim kierownikiem. Symboliczne były dzień i godzina rozpoczęcia konferencji: poniedziałek, godzina 15.00, bowiem to właśnie w poniedziałek o godzinie 15.00 ks. prof. Stanisław Kamiński zawsze rozpoczynał swoje seminarium, co też kontynuują jego następcy na stanowisku kierownika tej katedry – najpierw ks. prof. Andrzej Bronk, a od roku 2011 prof. Agnieszka Lekka-Kowalik. Impulsem do zorganizowania sesji była dwudziesta piąta rocznica śmierci księdza Kamińskiego oraz dziesiąta edycja wykładów jego imienia¹.

¹ Coroczne Wykłady im. ks. Stanisława Kamińskiego prowadzone są na Wydziale Filozofii od roku 2001. Do ich prezentowania zapraszani są światowej sławy filozofowie uprawiający różne dyscypliny filozoficzne, co odzwierciedla wielość zainteresowań ks. prof. Stanisława Kamińskiego. Wykłady przedstawiali dotąd: Barry Smith, Richard Swinburne, John R. Searle, Peter Simons, Simon Blackburn, Susan Haack, Peter van Inwagen, William Sweet, Eleonore Stump

W konferencji wzięli udział znamienici profesorowie Wydziału Filozofii KUL, współpracownicy księdza Kamińskiego, jego uczniowie, studenci, jak również inne osoby czerpiące z bogactwa jego twórczej pracy. Konferencja miała dwie części. Pierwszą, zatytułowaną „Tradycja”, tworzyły referaty bezpośrednich uczniów i współpracowników ks. prof. Stanisława Kamińskiego: prof. Zofii Zdybickiej USJK, prof. Antoniego B. Stępnia, dr Anny Buczek, prof. Stanisława Kiczuka, ks. prof. Zygmunta Hajduka, dr. Stanisława Majdańskiego oraz ks. prof. Andrzeja Bronka. Tło tych referatów zarysowali ks. prof. Stanisław Janeczek i mgr Łukasz Cięgotura. Druga część obrad, zatytułowana „Inspiracje”, zawierała komunikaty kolejnego pokolenia filozofów wykształconych w tradycji budowanej przez księdza Kamińskiego: prof. Agnieszki Lekkiej-Kowalik, dr Moniki Walczak, dr. Marcina Koszowego i ks. dr. Roberta Kublińskiego. Wystąpienia te miały charakter wspomnieniowy. Konferencji towarzyszył pokaz multimedialny zdjęć archiwalnych ze zbiorów ks. prof. Andrzeja Bronka.

i Linda Zagzebski. Zob. Stanisław Kaminski Memorial Lectures, http://www.kul.pl/memorial-lectures.art_8658.html.

Obrady otworzyła prof. Agnieszka Lekka-Kowalik, kierownik Katedry Metodologii Nauk KUL i prodziekan Wydziału Filozofii, wskazując cel spotkania: przypomnienie wielkiego człowieka i wielkiej tradycji. Jako pierwszy wystąpił ks. prof. Stanisław Janeczek, dziekan Wydziału Filozofii, który w swoim wystąpieniu „Lubelska Szkoła Filozoficzna – twórcy i idee” przypomniał czasy powstania Wydziału Filozofii na KUL-u. W tym kontekście przywołał słowa ze sprawozdania rektorskiego ks. Antoniego Szymańskiego dotyczące powołania Wydziału Filozofii: „Jest to wydział bardzo potrzebny, doświadczenie bowiem wykazuje, że religijne odrodzenie inteligencji łączy się zawsze, nawet zaczyna się od pogłębienia studiów filozoficznych”. Lata czterdzieste i pięćdziesiąte dwudziestego wieku, kiedy Wydział Filozofii się budował, były czasem trudnym i niesprzyjającym rozwojowi myśli, ale lekarstwem na problemy zewnętrzne były ścisła współpraca osób tworzących KUL-owskie środowisko filozoficzne, ich odwaga, pragnienie prawdy, i – co mocno podkreślał w swym referacie prelegent – poczucie wspólnoty. Jednym z jej fundamentów był właśnie ks. prof. Stanisław Kamiński.

Dokonania księdza profesora Kamińskiego stały się fundamentem dla kolejnych pokoleń filozofów, nawet dla tych, którzy nie mieli możliwości poznać go osobiście. Ten właśnie aspekt podkreślał w wystąpieniu „Stanisław Kamiński – przekaz transgeneracyjny” mgr Łukasz Cięgotura. Życie, działalność i dzieło księdza Kamińskiego są dla adeptów filozofii nieprzebranym źródłem i fundamentem, na którym budują oni swój filozoficzny warsztat – czasem czynią to nieświadomie i dopiero później odkrywają pochodzenie swych inspiracji.

Rodzinną atmosferę, przyjaźnię i poczucie wspólnoty panujące na Wydziale Filozofii KUL na wczesnym etapie jego rozwoju podkreślała prof. Zofia Zdybic-

ka USJK w referacie „Filozofia religii – wykuwanie koncepcji”. Na przykładzie własnej pracy naukowej Siostra Profesor, która zajmowała się wówczas problematyką wielości nauk o religii, jej definicji oraz wyjaśnienia ontycznych podstaw jej istnienia, opisywała współpracę osób tworzących wydział: „Pisało się pracę u ojca Krapca, konsultowało się z księdzem Kamińskim. [...] Przede wszystkim szło się do profesora z czymś gotowym. Trzeba było być przygotowanym, najlepiej mieć coś na piśmie, co przedstawiało się księdzu Kamińskiemu. On zawsze skupiał się nad tekstem i zawsze był mocno zainteresowany. Wyróżniała go umiejętność rozumienia tego, czego sam referujący nie rozumiał, wczucia się w intencję, zarysowania rozwiązania – i wielka cierpliwość: nigdy się nie spieszył, konsultacje trwały godzinami. Na koniec następowały uwagi, które miały prowadzić do pogłębienia i doprecyzowania problemu. Wiele osób zwracało się do niego z prośbą o pomoc w sformułowaniu planu pracy, spisu treści. Był zawsze i dla wszystkich pomocny”. W referacie siostry profesor Zdybickiej często wybrzmiewał fakt, iż księdza profesora Kamińskiego cechowały mądrość, otwartość i pokora, że był on drogowskazem w dziedzinie prawdy – jedynej odpowiedzi na ówczesne czasy.

Aby zaspokajać potrzebę prawdy, trzeba poznawać – a więc też wiedzieć, jak się poznaje. Referat „Teoria poznania w ujęciu Stanisława Kamińskiego” przedstawił prof. Antoni B. Stępień. W roku 1950 ks. prof. Józef Pastuszka zlecił księdzu Kamińskiemu prowadzenie wykładu z teorii poznania. W ujęciu księdza Kamińskiego była to nauka filozoficzna o prawdziwości poznania, przy czym dla ogólnej teorii poznania dopuszczał on nazwę gnozeologia, termin „epistemologia” rezerwując dla teorii poznania naukowego. Teoria poznania podejmuje cztery grupy zagadnień: samo postawienie problemu teorii poznania,

w tym dyskusję ze sceptycyzmem i dobór odpowiedniej metody; przedmiotowość poznania, czyli problematykę prawdy; kwestię źródeł poznania oraz granice i wartość różnych jego sposobów. Pod wpływem ojca Krąpca ksiądz Kamiński bronił tezy o jednolitości filozofii, którą – łącznie z teorią poznania – sprowadzał do metafizyki. Mimo że w niektórych kwestiach jego poglądy przeszły ewolucję i coraz bardziej doceniał podejście teoriopoznawcze, niewątpliwie do końca pozostał typowym metodologiem.

Kulturę metodologiczną ks. prof. Stanisława Kamińskiego wielokrotnie podkreślał Tadeusz Czeżowski, o czym wspominała w wystąpieniu „Stanisława Kamińskiego filozofia matematyki” dr Anna Buczek. Nie przygotował on co prawda – jak zaznaczyła prelegentka – jednolitego tekstu z filozofii matematyki, ale napisał kilka artykułów i haseł encyklopedycznych z tego zakresu. Koncepcja filozofii matematyki rodziła się natomiast na prowadzonym przez niego wykładzie monograficznym. Zasadniczym punktem wyjścia wykładu księdza Kamińskiego, jak i jego koncepcji filozofii matematyki, były trzy tezy: (1) poznanie matematyczne różni się od innych typów poznania; (2) charakterystyczna dla dwudziestego wieku jest matematyzacja wszystkich nauk, osobliwość matematyki przenika wiele z nich, jest ona bowiem pewnym wzorcem ścisłości; (3) podstawy matematyki przeżywały trzykrotnie kryzys – dotyczące ich różnice, ich osobliwości, jak i wstrząsy, których doświadczały, świadczą o tym, że rozważania nad nimi są niezmiernie potrzebne.

Ksiądz profesor Kamiński dostrzegał także potrzebę filozofii przyrody. W referacie „Stanisława Kamińskiego koncepcja filozofii przyrody” ks. prof. Zygmunt Hajduk przypominał, że zasadnicze prace nad koncepcją filozofii przyrody na KUL-u trwały przede wszystkim w latach sześćdziesiątych ubiegłego wieku. Koncepcja

ta zasadniczo obejmowała cztery kwestie: punkt wyjścia filozofii przyrody, jej przedmiot i metodę oraz relacje między filozofią przyrody a metafizyką. Ksiądz Kamiński wyróżniał metafizykę ogólną i metafizyki szczegółowe. Zauważał, że wokół punktu wyjścia i przedmiotu filozofii przyrody narosło tyle zagadnień, że pojawiły się problemy, do których trzeba się odnieść z punktu widzenia filozofii klasycznej. Ksiądz profesor Hajduk wymienił kilka metanaukowych problemów przyrodoznawstwa, które rozważał ksiądz Kamiński, a które obecnie są ważne i często dyskutowane: koncepcję rewolucji naukowej i przeciwstawianie lokalnej i globalnej rewolucji naukowej, koncepcję struktury nauk przyrodniczych, pierwiastki empiryczne i aprioryczne w stanowiskach formułowanych wewnątrz nauk fizykalnych (specyfikę analityczności w naukach empirycznych) oraz problem prawdy w fizyce i jej poznawalność.

Wielokrotnie podkreślano, że idee sformułowane przez księdza profesora Kamińskiego były nowatorskie, a z perspektywy lat okazują się nadal aktualne. Na aktualność i potrzebę badań z zakresu metodologii teologii i metodologii filozofii zwracał uwagę w referacie „Metodologia teologii i filozofii w ujęciu Stanisława Kamińskiego” prof. Stanisław Kiczuk. Prelegent przypominał, że ksiądz Kamiński umieszczał filozofię zarówno wśród typów wiedzy, jak i wśród nauk. Wśród typów wiedzy wymieniał: wiedzę potoczną i mądrościową, światopogląd, ideologię, wiarę, filozofię i wiedzę naukową. Wyróżniał zaś następujące cechy poznania naukowego: poznanie twórcze, teoretyczne, racjonalnie uzasadnione, specjalistyczne, uporządkowane treściowo i formalnie i wyrażone w języku zrozumiałym. Choć sam był metodologiem i cenił przede wszystkim analizę metod prowadzenia badań naukowych i dyskursu oraz analizę języka, to jednak dostrzegał szczególnie wartość me-

tafizyki. To, że zajmował się metodologią nauk przyrodniczych, wpłynęło na jego sposób uprawiania metodologii filozofii, w naukach przyrodniczych można bowiem klarownie mówić, co jest ich przedmiotem w punkcie wyjścia, a co w punkcie dojścia. Dystynkcję tę ksiądz Kamiński stosował w odniesieniu do metafizyki. Przedmiotem w jej punkcie wyjścia jest coś, co istnieje, a jako przedmiot w punkcie dojścia tej dyscypliny pojawia się Absolut będący racją tłumaczącą w sposób ostateczny rzeczywistość w aspekcie istnienia. Teolog natomiast mówi o Bogu zarówno w punkcie wyjścia, jak i w punkcie dojścia swoich rozważań.

Dr Stanisław Majdański w wystąpieniu: „Z zagadnień metodologii i naukoznawstwa: o naukach tzw. ogólnych, poliaplikacyjnie doniosłych (za Stanisławem Kamińskim)” wspomniał o tworzeniu komisji do spraw katalogu systematycznego w Bibliotece Głównej KUL – komisji tej, jako metodolog i naukoznawca, przewodniczył ksiądz Kamiński. Podczas jej prac sprecyzował on dwa pojęcia: koncepcji nauk teologicznych (z teologią religii włącznie – wtedy po raz pierwszy używał tego terminu) oraz dyscyplin naukowych ogólnych. Jego zdaniem te drugie obejmowały: logikę ogólną, ontologię ogólną (ewentualnie z metafizyką), informatykę z cybernetyką, algebry abstrakcyjne i ogólną teorię systemów. Uważał on, że dyscypliny te należy postawić na czele wszystkich dyscyplin naukowych. Jak podkreślał doktor Majdański, dyscypliny ogólne są izomorficzne, poliaplikacyjne, a ksiądz Kamiński zafascynowany był właśnie ogólnością jako wartością nauki, chociaż zdawał sobie sprawę, że takie jej ujęcie rodzi różnorakie problemy.

Na zakończenie części pierwszej spotkania referat wygłosił ks. prof. Andrzej Bronk, uczeń ks. prof. Stanisława Kamińskiego i wieloletni kierownik Katedry Metodologii Nauk. Jego wystąpienie stanowiło w pewien sposób podsumowanie tej części

obrad. Czym mierzyć wielkość filozofa czy myśliciela? – pytał ksiądz profesor Bronk. Między innymi na pewno wpływem, jaki ów myśliciel wywarł na potomność – odpowiadał. Wielki wpływ na kolejne pokolenia filozofów wywarła książka księdza Kamińskiego *Pojęcie nauki i klasyfikacja nauk*². Książka ta – twierdził ksiądz Bronk – jest ewenementem w polskiej literaturze, miała ona cztery wydania i wywarła istotny wpływ na dydaktyczne i naukowe życie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, a poprzez dokonania jego absolwentów – na całą filozofię polską. W sposobie uprawiania nauki przez ks. Stanisława Kamińskiego prelegent wyróżnił dwie podstawowe cechy: analizę i porządkowanie. Jeśli chodzi o podejście do problemów, ksiądz Kamiński był „kartezjaninem”: konsekwentnie koncentrował się na analizowaniu i porządkowaniu myśli. Inną cechą jego podejścia naukowego był uniwersalizm, a nawet „imperializm” poznawczy. Jego zainteresowania naukowe obejmowały wszystkie dziedziny filozofii oraz nauk szczegółowych. Wspomniana już książka jego autorstwa stanowi kopalnię wiadomości z szeroko pojętych dziedzin nauki i – co mocno podkreślał ksiądz Bronk – nadal jest aktualna, a podobnego dzieła nie ma w literaturze światowej. Niejeden z poruszanych w niej tematów sam w sobie mógłby stać się przedmiotem monografii. Książka ta, rozbudowywana w trzech kolejnych wydaniach, jest dowodem pracowitości, rozległych zainteresowań i nieustannego rozwoju intelektualnego oraz dociekliwości księdza profesora Kamińskiego.

W drugiej części konferencji młodszy filozofowie wskazywali źródła swoich zainteresowań w bogactwie pracy naukowej ks. prof. Stanisława Kamińskiego. Dr Marcin Koszowy z Uniwersytetu w Białymstoku w referacie „Problematyka błędu logicz-

² Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 1961.

nego w ujęciu Stanisława Kamińskiego” ukazał program badań Księdza Profesora nad błędami logicznymi, dotyczący przede wszystkim definicji błędu logicznego i klasyfikacji błędów logicznych. Program ten ksiądz Kamiński opracowywał już na przełomie lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych dwudziestego wieku, podczas gdy podobne programy pojawiły się w literaturze anglosaskiej poświęconej logice praktycznej i teorii argumentacji dopiero w latach siedemdziesiątych.

Ks. dr Robert Kublikowski w wystąpieniu zatytułowanym „Stanisława Kamińskiego koncepcja definicji i jej recepcja” podkreślił, że ksiądz profesor Kamiński zajmował się problematyką definicji w aspekcie dydaktycznym i badawczym, a do jego analiz do dziś nawiązują liczni naukowcy. Również prelegent podjął tę tematykę w swojej pracy doktorskiej i on także powracał do myśli ks. prof. Stanisława Kamińskiego.

Dr Monika Walczak podkreślała, że wpływ myśli księdza Kamińskiego na jej pracę badawczą rodził się nie tylko ze studiowania tekstów, ale także ze współpracy z jego uczniami: ks. prof. Andrzejem Bronkiem, dr. Stanisławem Majdańskim, ks. prof. Józefem Herbutem, prof. Antonim Stępnem. Doktor Walczak wskazywała, że bliski jest jej sposób myślenia, jaki cechował księdza profesora Kamińskiego: sięganie do historii idei filozoficznych, a zarazem otwartość na to, co dzieje się aktualnie; czerpanie z dorobku polskiego środowiska naukowego, ale też sięganie do wyników myślicieli z innych krajów i tradycji; podejście analityczno-syntetyzujące, porządkujące oraz podejście encyklopedyczne.

Prof. Agnieszka Lekka-Kowalik w wystąpieniu „Mądrościowy wymiar nauki” mówiła z kolei, że w swoich pracach z zakresu etyki nauki i filozofii nauki rozwija te wątki badań księdza Kamińskiego, które dotyczą statusu nauki i filozofii w spo-

łeczeństwie i kulturze. Za Stanisławem Kamińskim prelegentka podkreślała, że współczesnej nauce należy przywrócić sapiencjalne źródła i motywacje, jeśli ma ona służyć integralnemu rozwojowi człowieka. Prof. Agnieszka Lekka-Kowalik wskazywała, że budowana na Wydziale Filozofii tradycja ma szansę doprowadzić do tego, że filozofia stanie się tym, o czym marzył Stanisław Kamiński – samoświadomością kultury.

Po części merytorycznej obrad miała miejsce część poświęcona wspomnieniom. Dzielili się nimi siostra profesor Zdybicka, profesor Kiczuk, profesor Stępień, prof. Tadeusz Kwiatkowski z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, a także profesor Piotr Gutowski z KUL, który uczęszczał na ostatnie seminaria księdza Kamińskiego. Zarówno referaty, jak i wystąpienia wspomnieniowe ukazywały, że ks. prof. Stanisław Kamiński był otoczony legendą i uznawany za barwną postać nie tylko na Wydziale Filozofii, ale na całym uniwersytecie. Chociaż wzbudzał postrach wśród studentów i współpracowników, nikt jednak nie czuł się źle przez niego traktowany. Wiele osób podkreślało, jak bardzo ksiądz Kamiński cenił sobie dydaktykę i pracę ze studentami. Potrafił też do niej mobilizować, a kilkunastokrotne przystępowanie do egzaminu u ks. prof. Stanisława Kamińskiego przeszło do uniwersyteckiej historii. Dla wielu był przyjacielem, mistrzem, nauczycielem, ale nazywano go również ojcem, stryjem, a więc traktowano jako kogoś bardzo bliskiego.

W konferencji uczestniczyli pracownicy KUL-u, UMCS-u, Uniwersytetu w Białymstoku, absolwenci Wydziału Filozofii KUL, którzy nie są dziś pracownikami naukowymi, ale także studenci i doktoranci – kolejne pokolenie filozofów, dla których ks. prof. Stanisław Kamiński stał się inspiracją i wzorem. Konferencja ukazała, że ksiądz Kamiński zbudował wielką trady-

cję i pozostawił ogromny dorobek, który zawiera nie tylko interesujące rozwiązania problemów, ale i do dziś aktualne, nowatorskie idee. Nie można więc poprzestać na wspominaniu i analizowaniu jego osiągnięć – byłoby to zaprzepaszczeniem myśli i dziedzictwa tego uczonego. Warto w tym miejscu przytoczyć słowa homilii, którą wygłosił ks. Stanisław Kamiński w czasie Mszy Świętej na rozpoczęcie roku akademickiego 1 października 1985 roku. Mówił wtedy, iż przystępując do studiów, trzeba zdać sobie sprawę z tego, czy są one

po to, by b y ć, czy po to, by m i e ć. Jedno i drugie jest godziwe – stwierdził, wiele zależy jednak od tego, k i m się chce być i c o się chce mieć. Słowa te – wraz z bogactwem idei ks. Stanisława Kamińskiego – można potraktować jako jego swoisty testament i wyzwanie do twórczego rozwijania dziedzictwa, które nam pozostawił³.

³ Zob. ks. J. S z l a g a, *Homilie i wspomnienia*, „Roczniki Filozoficzne” 35(1987) z. 1, s. 372-374.